

Leiar: Barn og unges fritidstekstar og -tekstpraksisar

Gudrun Kløve Juuhl¹ & Maja Michelsen²

¹Høgskulen i Volda; ²Høgskolen i Østfold

I dette temanummeret blir tekstpraksisar knytt til fritida og kvardagen til barn og unge løfta fram. Gjennom åtte artiklar får lesaren eit bilete av korleis slike tekstpraksisar utfaldar seg i ulike aldrar. Lesaren får mellom anna møte barn som produserer tekstar i heimen, som nyttar sosiale medium, som deltek i rollespel, og som les for lesegledas skuld. Gjennom å skrive og lese på fritida kan barn og unge delta i samfunnet, få kunnskap om tema dei finn interessante og vere sosiale med vener og familie-medlemmar. Nokre av teksterfaringane barn og unge får på fritida, kan dei dessutan dra nytte av i skulesamanheng, medan andre praksisar i mindre grad blir verdsette i skulen. Nyare definisjonar av literacy tematiserer nettopp literacy og tekstpraksisar som integrert i livet i moderne samfunn: Det handlar både om å handtera kvardagen, om jobb, om skule og å delta i demokratiet og gjera stemma si høyrte (Barton, 1994/2007, s. 34–35; Berge, 2006; OECD, 2005, s. 61).

Størstedelen av forskinga på barn og unges tekstar og tekstpraksisar er knytt til ein skulekontekst. Dette pregar både nordisk og meir internasjonal literacy-forsking (Juul & Michelsen, 2020; Schultz, Hull & Higgs, 2016), og er ikkje overraskande med tanke på kor viktig utdanningsinstitusjonen er i moderne samfunn, og den store mengda utdanningsforskning som følgjer av det. Men livet er, som dette temanummeret viser, meir enn skule! Og barn og unges tekstar og tekstpraksisar tek ikkje slutt når skuledagen er over. Skal vi forstå kva rolle literacy spelar i livet til barn og unge, og meir grunnleggjande, kva literacy *er* når barn og unge utøver det, kan vi ikkje berre studere kva dei gjer på skulen, kva opplæring dei får og kva resultat den gjev. Vi må også følgje dei ut frå skulegarden, og studere tekstar og tekstpraksisar slik dei artar seg i ulike delar av livet. Forsking på barn og unges tekstar og tekstpraksisar kan altså gje innsikt i kva ungar veit, kan og er interesserte i. Mykje av barn og unges tekstpraksisar er knytt til nye medium og teknologi, der tekstar, format og sjangrar kan oppstå og forsvinne raskt. Det gjer også at forskinga kan ha ei viktig rolle når det gjeld å dokumentere tekstar og tekstpraksisar i ein bestemt periode.

---

*Correspondence: Gudrun Kløve Juuhl, e-post: gudrun.klove.juuhl@hivolda.no

© 2020 Gudrun Kløve Juuhl & Maja Michelsen. This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International License (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>), allowing third parties to copy and redistribute the material in any medium or format and to remix, transform, and build upon the material for any purpose, even commercially, provided the original work is properly cited and states its license.

Citation: G. K. Juuhl & M. Michelsen. "Leiar: Barn og unges fritidstekstar og -tekstpraksisar" *Nordic Journal of Literacy Research*, Special issue: *Barn og unges tekstpraksisar på fritiden*, 6(3), 2020, 1–3. <http://dx.doi.org/10.23865/njlr.v6.2646>

Nummeret opnar med eit oversyn over forskning på barn og ungdoms tekstar og tekstpraksisar på fritida dei siste tjue åra, med eit nordisk fokus, av Gudrun Kløve Juuhl og Maja Michelsen. I denne perioden har vilkåra for barns deltaking i ulike tekstkulturar endra seg som følgje av den teknologiske utviklinga, og artikkelen strekar dermed opp eit forholdsvis nytt forskingsfelt, der særleg barns deltaking i digitale og multimodale tekstar og tekstpraksisar blir tematisert. Den nordiske forskinga er, til liks med internasjonal, prega av New Literacy studies og sosiokulturell læringsteori, og metodar som intervju, observasjon og tekstanalyse. Den nordiske forskinga er prega av at samfunnet og barnekvardagen både i og utanfor utdanningsinstitusjonen er mellom dei som er mest gjennomsyra av digitale medium i verda. Kanskje som eit resultat av dette finst det mange nordiske studiar av tekstpraksisar knytt til digitale medium i heimen, i tillegg til skulen, medan ein større del av internasjonal forskning knytt til dette har ulike organiserte fritidstilbod som setting.

Artikkelen «Barns eigentinierte tekstar – bruk og retorisitet» av Gudrun Kløve Juuhl undersøker tekstar som fem femåringar har laga sjølve heime eller i barnehagen, på eige initiativ. Tekstane som vart undersøkte var ofte brukte i leik, var brukte til namngjeving og var ein del av utforskning av skrifta. Desse tekstane var tekstar på den måten at dei fylte ein funksjon i kommunikasjonen og kunne plasserast i sjangrar, men var samtidig i større grad enn mange tekstar av vaksne skrivarar, avhengig av samarbeid frå lesarar for å ha ei stabil mening.

Sommarles-kampanjen er tema for artikkelen «Children’s voluntary summer reading in Norway: Insights gained for the gamified library-initiated reading campaign Sommerles.no». av Lidun Hareide, Eivind Tveter og Silje Ims Lied. Bakgrunnen for artikkelen er at deltakinga i lesekampanjen har auka som følgje av digitalisering og spelbasert innhald. I artikkelen undersøker forskarane kva som karakteriserer deltakarane som var med i kampanjen i 2018, både kva barna las, og korleis kjønn og språkleg bakgrunn korrelerte med sider som blei lesne. Kampanjen fungerte godt for å motivere gutar, noko som truleg kan koplast til spel-elementa i kampanjen. Forskarane ser eit stort potensiale for satsing mot barn som snakkar andre språk enn norsk heime.

Håvard Skaar har skrive artikkelen «Affordances of writing in digital media in and out of school – Comparing Norwegian 5th-graders’ practices in 2005 and 2017», som undersøker kva det at barn og unge brukar stadig meir tid framfor skjermen kan ha å seie for skrivinga deira både på og utanfor skulen. I studien finn han at femteklassingar si deltaking i digitale og sosiale medium i 2005 førte med seg mykje skriving, medan dette i mindre grad var slik i 2017. På den bakgrunnen spør han om det har vore ei utvikling der det er mindre band mellom skulebasert skriving og fritidsskriving.

Elin Strømman skriv om korleis elevar nyttar tekstlege erfaringar frå fritida når dei skapar tekstar på iPad i klasserommet. I artikkelen «Bridging intersecting literacy practices in a 6th grade iPad classroom» undersøker ho kva som karakteriserer fire elevars multimodale framstillingar av planetane Uranus, Mars og Jupiter, og ho ser

også på korleis elevane snakkar om tekstane dei skapar. Artikkelen viser mellom anna korleis elevane «lånar» element og semiotiske ressursar frå andre tekstar dei er kjende med, og artikkelen peikar dermed også på korleis elevar treng støtte når dei skal lære å skape meir akademiske tekstar.

Maja Michelsen skriv om korleis åtte barn i alderen 9–15 år nyttar Snapchat. I artikkelen «Barns tekstproduksjon på Snapchat – Multimodale svar på kommunikative forventningar og fiksjonalisering av det hverdagslige» undersøker ho kva som gjer at barn finn denne måten å skape tekstar på meningsfull. Eit funn er barna nyttar Snapchat i fleire situasjonar, t.d. i rolleleik og i dokumentasjon av kvardagslege hendingar. Barna blir dessutan motiverte av den rike semiotiske tilgangen i verktøyet, og dei finn det å setje saman semiotiske ressursar motiverande i seg sjølv.

I artikkelen «Utforskende dialoger om to ungdomsromaner» undersøker Åsmund Hennig korleis elevar i niande klasse initierer og utviklar sekvensar av utforskande dialog i elevstyrte litterære samtalar om to ungdomsromanar frå fritidskulturen. Sentrale funn er at utforskande dialogar her i hovudsak tek utgangspunkt i elevane si interesse for og innleving i dei fiktive personane, og vert utvikla gjennom utveksling av perspektiv som også berører dei tematiske dimensjonane dei fiktive personane har i teksten.

I artikkelen «Worlds of many languages. Transformations in fictional text universes» undersøker Stefan Lundström og Anette Svensson korleis ungdommar engasjerer seg i eit rollespel på fritida med utgangspunkt i medie- og fiksjonsuniverset knytt til spelet Warhammer. Artikkelforfattarane viser korleis unge vaksne transformerer mening og nyttar ulike semiotiske ressursar for å utvikle eit narrativ saman som går føre seg over tid. Artikkelen viser korleis rollespel er ein kompleks meningsskapingssprosess og ei sosial hending der deltakarane må dra vekslar på ulike typar literacy.

Vi håpar at temanummeret både kan vere eit supplement til den eksisterande forskinga, både i og utanfor skulen, og samstundes vere ei oppmoding om å studere dei tekstpraksisane som er særleg knytt til fritida, vidare.

Referanser

- Barton, D. (2007). *Literacy: an introduction to the ecology of written language*. Malden, MA: Blackwell Publishing.
- Berge, K. L. (2006). Perspektiv på skriftkultur. I S. Matre (Red.), *Utfordringar for skriveopplæring og skriveforskning i dag* (s. 57–76). Trondheim: Tapir.
- Juuhl, G. K. & Michelsen, M. (2020). Forsking på barn og ungdoms tekstar og tekstpraksisar på fritida, med eit nordisk fokus. *Nordic Journal of Literacy Research*, 6(3).
- OECD. (2005). The Definition and Selection of Key Competencies. Executive Summary. Henta frå <http://www.oecd.org/pisa/35070367.pdf>
- Schultz, K., Hull, G. & Higgs, J. (2016). After writing, after school. I C. MacArthur, S. Graham & J. Fitzgerald (Red.), *Handbook of writing research* (s. 102–115). New York & London: Guilford Press.